

ΝΟΜΠΕΛ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ 2003

J.M. COETZEE

ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΣΙΔΗΡΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Κεφάλαιο 1

ΚΑΘΩΣ ΚΑΤΗΦΟΡΙΖΕΙΣ, ΣΤΟ ΠΛΑΪ ΤΟΥ ΓΚΑΡΑΖ ΥΠΑΡΧΕΙ ΜΙΑ ΑΛΕΑ, ίσως να τη θυμάσαι, ίσως εσύ κι οι φίλοι σου να παίζατε κάποτε εκεί. Τώρα είναι ένα νεκρό σημείο, έρημη, άχρηστη, ένα μέρος όπου μαζεύονται και σαπίζουν τα φύλλα που παρασέρνει ο άνεμος.

Χτες, στην άκρη αυτής της αλέας, βρέθηκα μπροστά σ' ένα σπίτι φτιαγμένο από χαρτόκουτα και φύλλα πλαστικού και σ' έναν άντρα κουλουριασμένο μέσα, έναν άντρα που γνώριζα απ' τους δρόμους. Ήταν ψηλός, αδύνατος, με δέρμα σκασμένο απ' τον καιρό και μεγάλα, σάπια δόντια· φόραγε ένα φαρδύ γκριζο κοστούμι κι ένα καπέλο που το μπορ του κρέμεται μπροστά. Εκείνη τη στιγμή φορούσε το καπέλο και κοιμόταν με το μπορ διπλωμένο κάτω από το αυτί του. Ένα ανθρώπινο ερείπιο, ένα από αυτά τα ανθρώπινα ερείπια που περιφέρονται στους χώρους στάθμευσης της Μιλ Στριτ, ζητιανεύοντας λεφτά από τους πελάτες, πίνοντας κάτω από την υπερυψωμένη διάβαση, αναζητώντας το φαί τους στους σκουπιδοτενεκέδες. Ένας από κείνους τους άστεγους για τους οποίους ο Αύγουστος, ο μήνας των βροχών, είναι ο χειρότερος μήνας. Είχε αποκοιμηθεί μέσα στο

κουτί του, με τα πόδια του απλωμένα λες κι ήταν πόδια μαριονέτας και το σαγόνι του να χάσκει. Μια δυσάρεστη μυρωδιά πλανιόταν ολόγυρά του: κάτουρο, γλυκό κρασί, μουχλιασμένα ρούχα και κάτι άλλο ακόμα. Βρόμα.

Στάθηκα για λίγο και τον κοιτούσα, κοιτούσα και οσμιζόμουν. Ένας επισκέπτης που διάλεξε τη σημερινή μέρα ανάμεσα σε τόσες άλλες.

Ήταν η μέρα που είχα μάθει τα νέα από τον δόκτορα Σάιφρετ. Τα νέα δεν ήταν καλά, ήταν όμως δικά μου, ήταν για μένα, μονάχα για μένα, και δεν μπορούσα να τα αρνηθώ. Έπρεπε να τα πάρω αγκαλιά, να τα σφίξω στο στήθος μου και να τα πάω σπίτι, δίχως καν να κουνήσω το κεφάλι, δίχως δάκρυα.

«Ευχαριστώ, γιατρέ» είπα. «Ευχαριστώ που υπήρξατε ειλικρινής».

«Θα κάνουμε ό,τι μπορούμε» είπε εκείνος «θα το αντιμετωπίσουμε μαζί».

Ήδη όμως, πίσω από το μέτωπο της συντροφικότητας, μπορούσα να δω ότι οπισθοχωρούσε. *Sauve qui peut*¹. Όφειλε να συμπαραταχθεί με τους ζωντανούς, όχι με τους ετοιμοθάνατους.

Το τρέμουλο άρχισε μόνο όταν βγήκα από το αυτοκίνητο. Μέχρι να κλείσω την πόρτα του γκαράζ, άρχισα να τρέμω σύγγορμη. Για να σταματήσει, χρειάστηκε να σφίξω τα δόντια μου και να κρατήσω γερά την τσάντα μου. Και τότε είδα τα κουτιά, είδα εκείνον.

«Τι κάνεις εδώ;» ρώτησα, ακούγοντας τον εκνευρισμό στην ίδια μου τη φωνή, μην μπορώντας να τον ελέγξω. «Δεν μπορείς να μείνεις, πρέπει να φύγεις».

Εκείνος δεν σάλεψε, έμεινε ξαπλωμένος στο καταφύγιό του, κοιτώντας πάνω, επιθεωρώντας τις χειμωνιάτικες κάλτσες, το μπλε παλτό, τη φούστα που πάντα εφάρμοζε άσχημα, τα γκρί-

ζα μαλλιά που ήταν κομμένα σχεδόν σύρριζα στο κρανίο, ένα κρανίο γριάς γυναίκας, ρόδινο, μωρουδίστικο.

Έπειτα μάζεψε τα πόδια του και σηκώθηκε νωχελικά. Χωρίς να πει λέξη, μου γύρισε την πλάτη, τίναξε το μαύρο πλαστικό, το δίπλωσε στη μέση, σε τέταρτα, σε όγδοα. Έφτιαξε έτσι έναν σάκο (με την επιγραφή AIR CANADA), τον έκλεισε καλά με το φερμουάρ. Παραμέρισα. Αφήνοντας πίσω του τα χαρτόκουτα, μια άδεια μπουκάλια και μια οσμή από κάτουρο, με προσπέρασε. Τα παντελόνια του κρέμονταν· τα τίναξε και τα σήκωσε. Περίμενα για να βεβαιωθώ ότι είχε φύγει, και τον άκουσα να στερεώνει το πλαστικό από την άλλη μεριά του φράχτη.

Δύο πράγματα λοιπόν στο διάστημα μίας ώρας: τα νέα, που τα περίμενα με τρόπο εδώ και πολύ καιρό, κι αυτή η αναγνώριση, αυτός ο άλλος ευαγγελισμός. Το πρώτο από τα πουλιά του θανάτου, γοργό, αλάνθαστο. Πόσο ακόμα θα μπορώ να τα αποφεύγω; Οι απορριμματοσυλλέκτες του Κέιπ Τάουν, που ο αριθμός τους δεν μειώνεται ποτέ. Που περιφέρονται γυμνοί και δεν κρυώνουν. Που κοιμούνται στο ύπαιθρο και δεν αρρωσταίνουν. Που λιμοκτονούν και δεν πεθαίνουν. Τους ζεσταίνουν τα ίδια τους τα σωθικά με τη βοήθεια του αλκοόλ. Μια υγρή φλόγα καταβροχθίζει τις μολύνσεις και τις ιώσεις μέσα στο αίμα τους. Οι καθαριστές μετά τη γιορτή. Μύγες με στεγνά φτερά, με θολωμένα μάτια, μύγες ανελέητες. Οι κληρονόμοι μου.

Με πόσο αργά βήματα μπήκα στο άδειο σπίτι, όπου κάθε ηχώ είχε σβηστεί, όπου ο ίδιος ο ήχος των βημάτων πάνω στο πάτωμα ακούγεται μονότονος και βαρετός! Πώς λαχταρούσα να ήσουν εδώ, να με πάρεις αγκαλιά, να με παρηγορήσεις! Αρχίζω να καταλαβαίνω τι στ' αλήθεια σημαίνει το αγκάλιασμα. Αγκαλιάζουμε για να μας αγκαλιάσουν. Αγκαλιάζουμε τα παιδιά μας για να μας σφίξει μέσα στα μπράτσα του το μέλλον, για να ξεπεράσουμε τον θάνατο, για να παρασυρθούμε. Αυτό γινόταν

όταν σ' αγκάλιαζα, πάντα. Γεννάμε παιδιά για να μας φροντίσουν αυτά. Αλήθειες του σπιτιού, η αλήθεια μιας μάνας. Από τώρα έως το τέλος αυτό είναι το μόνο πράγμα που θ' ακούς από μένα. Λοιπόν: Πόσο σε λαχταρούσα! Πώς λαχταρούσα ν' ανέβω επάνω, να καθίσω στο κρεβάτι σου, να χώσω τα δάχτυλά μου μέσα στα μαλλιά σου, να σου ψιθυρίσω στ' αυτί, όπως έκανα τα πρωινά που πήγαινες στο σχολείο, «Είναι ώρα να σηκωθείς!». Και τότε εσύ γυρνούσες ανάσκελα, με το κορμί σου ζεστό σαν αίμα, την ανάσα σου να μυρίζει γάλα, για να σε πάρω στην αγκαλιά μου γι' αυτό που λέγαμε «ένα σφιχτό αγκάλιασμα για τη μανούλα», που το κρυφό του νόημα, το νόημα που δεν ξεστομίσαμε ποτέ, ήταν ότι η μανούλα δεν θα λυπόταν, επειδή δεν θα πέθαινε, αλλά θα συνέχιζε να ζει μέσα από σένα.

Να ζήσω! Είσαι η ζωή μου. Σ' αγαπώ όπως αγαπώ την ίδια τη ζωή. Τα πρωινά βγαίνω από το σπίτι, σαλιώνω το δάχτυλό μου και το υψώνω στον άνεμο. Όταν η ψύχρα έρχεται από τα βορειοδυτικά, από τα μέρη τα δικά σου, μένω για πολλή ώρα ρουθουνίζοντας, με την προσοχή μου συγκεντρωμένη στην ελπίδα ότι, περνώντας πάνω από δέκα χιλιάδες μίλια στεριάς και θάλασσας, θα φτάσει έως εμένα μια πνοή από τη μυρωδιά του γάλακτος που έχεις ακόμη πίσω από τ' αυτιά σου, στη δίπλα του λαιμού σου.

Το πρώτο χρέος που αναλαμβάνω από σήμερα: να αντισταθώ στον διακαή πόθο να μοιραστώ τον θάνατό μου. Αγαπώντας εσένα, αγαπώντας τη ζωή, να συγχωρήσω τους ζωντανούς και να δεχτώ την αποχώρησή μου δίχως πίκρα. Να αγκαλιάσω τον θάνατο σαν να ήταν δικός μου, μονάχα δικός μου.

Για ποιον λοιπόν τα γράφω αυτά; Η απάντηση: Σ' εσένα αλλά όχι για σένα· για μένα· για σένα που σε κουβαλώ μέσα μου.

Όλο το απόγευμα προσπαθούσα να κρατάω τον εαυτό μου απασχολημένο, καθάριζα συρτάρια, τακτοποιούσα και ξεδιάλεγα χαρτιά. Το σούρουπο βγήκα πάλι έξω. Πίσω από το γκαράζ

το καταφύγιο ήταν στημένο όπως και πριν, με το μαύρο πλαστικό προσεχτικά στερεωμένο πάνω του. Μέσα ήταν ξαπλωμένος ο άντρας, με τα πόδια του μαζεμένα, και πίσω του ένα σκυλί με τ' αυτιά ανασηκωμένα και την ουρά να πηγαίνει πέρα δώθε. Ένα νεαρό κόλεϊ, λίγο μεγαλύτερο από κουτάβι, μαύρο με λευκά στίγματα.

«Μην ανάψεις φωτιά» είπα. «Κατάλαβες; Δεν θέλω φωτιές, δεν θέλω μπλεξίματα».

Εκείνος ανακάθισε, τρίβοντας τους γυμνούς αστραγάλους του, κοιτάζοντας ολόγυρα σαν να μην ήξερε πού βρισκόταν. Ένα πρόσωπο αλογίσιο, σκαμμένο από τον καιρό, με τις σακούλες του αλκοολικού γύρω από τα μάτια. Παράξενα πράσινα μάτια, αρρωστημένα.

«Θες να φας κάτι;» είπα.

Με ακολούθησε στην κουζίνα, με το σκυλί να τρέχει ξοπίσω του, και περίμενε ενώ του έφτιαχνα ένα σάντουιτς. Έφαγε μια μπουκιά, μετά όμως θαρρείς και ξέχασε να τη μασήσει. Στεκόταν ακουμπισμένος στο θύρωμα της πόρτας με το στόμα του γεμάτο, με το φως να λάμπει στα άδεια πράσινα μάτια του, ενώ το σκυλί γρύλιζε σιγανά.

«Θα πρέπει να συγυρίσω» είπα ανυπόμονα κι έκανα να κλείσω την πόρτα.

Εκείνος βγήκε δίχως καν ένα μουρμουρητό. Πριν όμως στρίψει στη γωνία, είμαι σίγουρη ότι τον είδα να πετάει το σάντουιτς και το σκυλί να ορμάει να το αρπάξει.

Δεν υπήρχαν τόσοι πολλοί άστεγοι στην εποχή σου. Τώρα όμως αποτελούν ένα κομμάτι της ζωής εδώ. Αν με φοβίζουν; Γενικά όχι. Λίγη ζητιανιά, λίγες κλεψιές, βρομιά, φασαρία, μεθύσια – τίποτα χειρότερο. Αυτό που φοβάμαι είναι οι περιπλανώμενες συμμορίες, τα αγόρια με τα σφιγμένα στόματα, τα αρπακτικά σαν καρχαρίες, που γύρω τους έχει κιόλας αρχίσει

να σφίγγει τον κλοιό του ο ίσκιος της φυλακής. Παιδιά που περιφρονούν την παιδική ηλικία, την εποχή των θαυμάτων, την εποχή που αναπτύσσεται η ψυχή. Οι ψυχές τους, τα δικά τους όργανα των θαυμάτων, κάτσιασαν, πέτρωσαν. Και από την άλλη μεριά της μεγάλης διαχωριστικής γραμμής, τα λευκά ξαδέρφια τους, κι αυτά με τις ψυχές τους κατσιασμένες, τυλίγονται ολοένα και πιο σφιχτά μέσα στα νυσταλέα κουκούλια τους. Μαθήματα κολύμβησης, μαθήματα ιππασίας, μαθήματα μπαλέτου, κρίκετ στο γρασίδι, ζωές που περνάνε μέσα σε περιτειχισμένους κήπους που τους φρουρούν μπουλντόγκ. Παιδιά του Παραδείσου, ξανθά, αθώα, που λάμπουν μ' ένα αγγελικό φως, μαλακά σαν *putti**. Κατοικία τους ο προθάλαμος της Κόλασης για τα αβάπτιστα νήπια, η αθωότητά τους η αθωότητα της νύμφης προτού γίνει μέλισσα, παχουλά και λευκά, βουτηγμένα στο μέλι, απορροφούν με το απαλό τους δέρμα τη γλύκα. Κοιμισμένες οι ψυχές τους, γεμάτες ευδαιμονία, ονειροπόλες.

Γιατί δίνω φαί σ' αυτό τον άνθρωπο; Για τον ίδιο λόγο που θα τάιζα και τον σκύλο του (που είναι κλεμμένος, είμαι σίγουρη γι' αυτό) αν ερχόταν να ζητιανέψει φαί. Για τον ίδιο λόγο που πρόσφερα σ' εσένα το στήθος μου. Πρέπει να είναι κανείς αρκετά πλήρης ώστε να προσφέρει ξανά και ξανά κάτι από την πληρότητά του. Ποια βαθύτερη παρόρμηση κρύβεται εδώ; Ακόμα και οι γέροι πασχίζουν να στραγγίξουν από τα μαραμμένα κορμιά τους μια στερνή σταγόνα. Μια πεισματική επιθυμία να δώσεις, να θρέψεις. Διάνα στον στόχο έκανε ο θάνατος όταν διάλεξε το στήθος μου για να ρίξει το πρώτο του βέλος.

Σήμερα το πρωί, καθώς του πήγαινα καφέ, τον βρήκα να κατουράει στον υπόνομο. Το έκανε χωρίς να δείχνει την παραμικρή ντροπή.

* Διάλεκτος αφρικάανς: Η πλαστελίνη.

«Θες καμιά δουλειά;» είπα. «Υπάρχουν ένα σωρό δουλειές που θα μπορούσα να σου δώσω».

Εκείνος δεν είπε λέξη, ήπие όμως τον καφέ, κρατώντας το κύπελλο και με τα δύο του χέρια.

«Χαραμίζεις τη ζωή σου» είπα. «Δεν είσαι πια παιδί. Πώς μπορείς να ζεις έτσι; Πώς μπορείς να σέρνεσαι τριγύρω χωρίς να κάνεις τίποτα όλη μέρα; Δεν το καταλαβαίνω».

Είναι αλήθεια αυτό. Δεν το καταλαβαίνω. Κάτι μέσα μου επαναστατεί στην αδράνεια, στην παραίτηση, στο καλωσόρισμα της διάλυσης.

Εκείνος έκανε κάτι που με σοκάρισε. Κοιτώντας με ίσια στα μάτια, το πρώτο βλέμμα που μου έριχνε κατάματα, έφτυσε μια ροχάλα παχιά, κίτρινη, γεμάτη καφετιές γραμμές από τον καφέ, πάνω στο τσιμέντο δίπλα στα πόδια μου. Έπειτα μου πέταξε το κύπελλο κι έφυγε για τη βόλτα του.

Αυτό το πράγμα, σκέφτηκα συγκλονισμένη, το πράγμα πρόβαλε ανάμεσά μας. Δεν το έφτυσε πάνω μου, αλλά μπροστά μου, σ' ένα σημείο όπου μπορούσα να το δω, να το επιθεωρήσω, να σκεφτώ γι' αυτό. Ο λόγος του, το δικό του είδος λόγου, από το ίδιο του το στόμα, ζεστός τη στιγμή που έβγαινε από μέσα του. Ένας λόγος αναμφισβήτητος, από μια γλώσσα που προηγούνταν της γλώσσας. Πρώτα το βλέμμα και μετά το φτύσιμο. Τι είδους βλέμμα; Ένα βλέμμα χωρίς σεβασμό, από έναν άντρα προς μια γυναίκα αρκετά γριά, που θα μπορούσε να είναι μάνα του. Έλα, πιες τον καφέ σου.

Χτες το βράδυ δεν κοιμήθηκε στην αλέα. Τα χαρτόκουτα χάθηκαν κι αυτά. Ψάχνοντας όμως ολόγυρα, βρήκα τον σάκο της AIR CANADA μέσα στην ξυλαποθήκη, καθώς κι ένα μέρος που πρέπει να 'φτιαξε για λογαριασμό του ανάμεσα στον σωρό από ξύλα. Έτσι λοιπόν ξέρω ότι σκοπεύει να ξαναγυρίσει.

Οκτώ σελίδες κιόλας για έναν άνθρωπο που ούτε τον συνάντησες ούτε και θα τον συναντήσεις ποτέ. Γιατί γράφω γι' αυτόν; Επειδή είναι αυτός και δεν είναι εγώ. Επειδή στο βλέμμα που μου ρίχνει βλέπω τον εαυτό μου μ' έναν τρόπο που δεν γράφεται. Διαφορετικά τι θα ήταν τούτο το γραπτό αν όχι κάτι σαν στεναγμός, πότε δυνατός και πότε σιγανός; Όταν γράφω γι' αυτόν, γράφω για τον εαυτό μου. Όταν γράφω για τον σκύλο του, γράφω για τον εαυτό μου. Όταν γράφω για το σπίτι, γράφω για τον εαυτό μου. Άντρας, σκύλος, σπίτι – όποια κι αν είναι η λέξη, μέσα απ' αυτή σου απλώνω το χέρι μου. Σε κάποιον άλλο κόσμο δεν θα χρειαζόμουν λόγια. Θα ξεπρόβαλα στο κατώφλι σου. «Ήρθα να σου κάνω επίσκεψη» θα έλεγα, κι αυτό θα ήταν το τέλος των λέξεων. Θα σ' αγκάλιαζα και θα μ' αγκάλιαζες κι εσύ. Σε τούτο τον κόσμο όμως, σε τούτους τους καιρούς, θα πρέπει να φτάσω έως εσένα μέσα από τις λέξεις. Έτσι μέρα με την ημέρα αποδίδω τον εαυτό μου μέσα από τις λέξεις και τις τυλίγω με τη σελίδα σαν να ήταν γλυκά – σαν γλυκά για την κόρη μου, για τα γενέθλιά της, για τη μέρα που γεννήθηκε. Λέξεις που βγαίνουν μέσα από το κορμί μου, σταγόνες του εαυτού μου, για να τις ξετυλίξει εκείνη σαν έρθει η ώρα, να τις πάρει, να τις βυζάξει, να τις απορροφήσει. Όπως γράφουν πάνω στα μπουκάλια, σταγόνες του παλιού καιρού, σταγόνες φτιαγμένες από τους γέρους, φτιαγμένες και τυλιγμένες με αγάπη, την αγάπη εκείνη που δεν μπορούμε παρά να νιώθουμε για όλους αυτούς στους οποίους προσφέρουμε τον εαυτό μας για να τον καταβροχθίσουν ή να τον πετάξουν.

Αν κι όλο το απόγευμα έβρεχε επίμονα, μόνο όταν σκοτεινίασε άκουσα την πόρτα να τρίζει και, ένα λεπτό αργότερα, τον ήχο από τα νύχια του σκυλιού στη βεράντα.

Έβλεπα τηλεόραση. Κάποιος από τη φάρα των ministers και

των onderministers* απηύθυνε ένα διάγγελμα στο έθνος. Στάθηκα όρθια, όπως κάνω πάντα όταν μιλάνε αυτοί, λες κι είναι ένας τρόπος να περισώσω ό,τι μπορώ από τον αυτοσεβασμό μου (ποιος θα προτιμούσε να αντιμετωπίσει καθισμένος καταγής το εκτελεστικό απόσπασμα;) Ons buig nie voor dreigemente nie, έλεγε εκείνος, δεν θα υποκύψουμε στις απειλές τους – άλλος ένας ίδιος λόγος.

Οι κουρτίνες πίσω μου ήταν τραβηγμένες. Κάποια στιγμή τον αντιλήφθηκα, τον άντρα που δεν ξέρω το όνομά του, να παρακολουθεί πάνω από τον ώμο μου, πίσω από το τζάμι. Έτσι δυνάμωσα τον ήχο, τόσο ώστε, αν όχι τα λόγια, τουλάχιστον οι ρυθμοί να φτάνουν μέχρι αυτόν, οι άγριοι ρυθμοί των αφρικάνων με τις σβησμένες καταλήξεις τους, όμοιοι με σφυρί που χτυπά έναν πάσσαλο για να τον χώσει στο χώμα. Ακούγαμε μαζί, τη μια ριπή μετά την άλλη. Η αθλιότητα της ζωής που περνά κάποιος στο καθεστώς τους: Το ν' ανοίγεις μια εφημερίδα, το να ανάβεις την τηλεόραση είναι σαν να πέφτεις στα γόνατα και να κατουρούν επάνω σου. Κάτω απ' αυτούς, κάτω από τις κρεατωμένες κοιλιές τους, τις φουσκωμένες ουροδόχους κύστες τους. «Οι μέρες σας είναι μετρημένες» τους ψιθύριζα κάποτε, σ' αυτούς που τώρα θα συνεχίσουν να ζουν κι έπειτα από μένα.

Ετοιμαζόμουν να πάω στα μαγαζιά, άνοιγα την πόρτα του γκαράζ, όταν δέχτηκα μια ξαφνική επίθεση. Μια επίθεση, ακριβώς αυτό – ο πόνος μου ρίχτηκε σαν ένα σκυλί που βύθιζε τα δόντια του στην πλάτη μου. Έβγαλα μια φωνή, ανίκανη να σαλέψω. Τότε αυτός, αυτός ο άντρας, ξεπρόβαλε από κάπου και με βοήθησε να γυρίσω στο σπίτι.

* Αφρικάνες: Οι υπουργοί και οι υφυπουργοί.

Ξάπλωσα στον καναπέ, έγειρα στο αριστερό πλευρό, στη μόνη βολική στάση που μου απέμενε. Εκείνος περίμενε.

«Κάθισε» είπα.

Εκείνος κάθισε. Ο πόνος άρχισε να υποχωρεί.

«Έχω καρκίνο» είπα. «Τρύπωσε μέσα στα κόκαλα. Γι' αυτό πονάω».

Δεν ήμουν καθόλου σίγουρη ότι κατάλαβε.

Μια παρατεταμένη σιωπή. Έπειτα: «Είναι μεγάλο σπίτι» είπε. «Θα μπορούσες να το μετατρέψεις σε πανσιόν».

Έκανα μια κουρασμένη χειρονομία.

«Θα μπορούσες να νοικιάζεις δωμάτια σε φοιτητές» συνέχισε αμείλικτα.

Χασμουρήθηκα και, νιώθοντας τα δόντια μου να κοντεύουν να πέσουν, σκέπασα το στόμα μου. Μια φορά κι έναν καιρό θα γινόμουν κατακόκκινη. Τώρα πια όχι.

«Έχω μια γυναίκα που με βοηθάει στο νοικοκυριό» είπα. «Θα λείψει μέχρι το τέλος του μήνα, πήγε να δει τους δικούς της. Εσύ έχεις δικούς σου ανθρώπους;»

Μια παράξενη έκφραση – να έχεις δικούς σου ανθρώπους. Εγώ άραγε έχω δικούς μου ανθρώπους; Εσύ είσαι δικός μου άνθρωπος; Δεν νομίζω. Ίσως μονάχα η Φλόρενς να διαθέτει το προσόν να έχει δικούς της ανθρώπους.

Δεν απάντησε. Έχει το ύφος του άκληρου. Σαν να μην απέκτησε ποτέ παιδιά, αλλά και σαν να μην έζησε ποτέ παιδικά χρόνια. Το πρόσωπό του είναι όλο κόκαλα και δέρμα σκασμένο απ' τον καιρό. Όπως δεν μπορείς να φανταστείς ένα κεφάλι φιδιού που να μη μοιάζει γέρικο, έτσι δεν μπορείς να διακρίνεις πίσω από το πρόσωπό του το πρόσωπο ενός παιδιού. Πράσινα μάτια, τα μάτια ενός ζώου. Μπορεί κανείς να φανταστεί ένα παιδί με τέτοια μάτια;

«Ο άντρας μου κι εγώ χωρίσαμε εδώ και πολύ καιρό» είπα.

«Τώρα πια έχει πεθάνει. Έχω μια κόρη στην Αμερική. Έφυγε το 1976 και δεν ξαναγύρισε. Παντρεύτηκε έναν Αμερικανό. Έχουν δύο παιδιά».

Μια κόρη. Σάρκα απ' τη σάρκα μου. Εσύ.

Εκείνος έβγαλε ένα πακέτο τσιγάρα.

«Σε παρακαλώ, μην καπνίσεις μέσα στο σπίτι» είπα.

«Ποια είναι η αναπηρία σου;» είπα. «Δες ότι παίρνεις αναπηρική σύνταξη».

Άπλωσε το δεξί του χέρι. Ο αντίχειρας κι ο δείκτης τεντώνονταν, τα άλλα τρία δάχτυλα έμεναν ζαρωμένα μέσα στην παλάμη του.

«Αυτά δεν μπορώ να τα κουνήσω» είπε.

Κοιτάξαμε το χέρι του, τα τρία καμπουριασμένα δάχτυλα με τα βρόμικα νύχια τους. Σίγουρα δεν ήταν χέρι ροζιασμένο από τη δουλειά.

«Ήταν ατύχημα;»

Εκείνος έκανε ένα νεύμα με το κεφάλι του – το είδος του νεύματος που δεν τον δέσμευε για τίποτα.

«Θα σε πληρώσω για να κόψεις το γρασίδι» είπα.

Για μία ώρα, χρησιμοποιώντας την ψαλίδα για τον φράχτη, έκοβε με απόλυτη απάθεια το γρασίδι, που σε μερικά σημεία τού έφτανε μέχρι τα γόνατα. Στο τέλος καθάρισε ένα κομμάτι γης μερικά μέτρα πλατύ. Έπειτα τα παράτησε.

«Δεν είναι δουλειά αυτή για μένα» είπε.

Τον πλήρωσα για την ώρα που δούλεψε. Καθώς έφευγε, σκόνταψε στον δίσκο με τα φαγιά για τις γάτες και γέμισε με βρομίες τη βεράντα.

Η φασαρία που προκαλεί είναι μεγαλύτερη από την αξία του, αυτό είν' όλο. Όμως δεν τον διάλεξα εγώ. Αυτός διάλεξε εμένα. Ή μάλλον απλώς διάλεξε το μόνο σπίτι χωρίς σκύλο. Ένα σπίτι με γάτες.

Οι γάτες έχασαν τη βολή τους με τους νεοφερμένους. Μόλις ξεμυτίσουν, το σκυλί τούς κάνει παιχνιδιάρικες εφόδους, κι εκείνες τρυπώνουν γκρινιάζοντας στο σπίτι. Σήμερα δεν θα φάνε. Νομίζοντας ότι περιφρονούσαν το φαγητό τους επειδή είχε μείνει στο ψυγείο, έριξα λίγο ζεστό νερό πάνω σ' εκείνη τη δύσοσμη αηδία (τι είναι τούτο; κρέας φώκιας; κρέας φάλαινας;). Αυτές εξακολούθησαν να το περιφρονούν κόβοντας βόλτες γύρω από τον δίσκο, κουνώντας ελαφρά τις άκρες απ' τις ουρές τους.

«Φάτε!» είπα κι έσπρωξα προς το μέρος τους τον δίσκο.

Η μεγάλη σήκωσε το λεπτεπίλεπτο ποδαράκι της θέλοντας ν' αποφύγει το άγγιγμά μου. Ε, τότε πια βγήκα απ' τα ρούχα μου.

«Αι στον διάολο λοιπόν!» ξεφώνισα και κούνησα άγρια προς το μέρος τους το πιρούνι. «Βαρέθηκα πια να σας ταΐζω!»

Στη φωνή μου υπήρχε μια καινούργια, τρελή οργή. Ακούγοντάς την, αισθάνθηκα αγαλλίαση. Φτάνει πια! Αρκετά καλή στάθηκα με τους ανθρώπους, αρκετά καλή στάθηκα με τις γάτες!

«Αι στον διάολο!» ξαναφώναξα μ' όλη τη δύναμη της φωνής μου.

Τα νύχια τους μπλέχτηκαν στο λινόλαιο καθώς έφευγαν τρέχοντας μακριά.

Ποιος σκοτίζεται; Όταν έχω τέτοιες κακοκεφιές, είμαι ικανή να χώσω το χέρι μου στη μηχανή που κόβει το ψωμί και να το κομματιάσω χωρίς δεύτερη σκέψη. Γιατί να νοιαστώ γι' αυτό το σώμα που με πρόδωσε; Κοιτάζω το χέρι μου και το μόνο που βλέπω είναι ένα εργαλείο, έναν γάντζο, ένα πράγμα που γραπώνει άλλα πράγματα. Κι αυτά τα πόδια, αυτά τα αδέξια, άσχημα ξυλοπόδαρα. Γιατί να τα κουβαλάω μαζί μου παντού; Γιατί θα πρέπει να τα παίρνω στο κρεβάτι κάθε βράδυ και να τα τυλίγω κάτω από τα σεντόνια, να τυλίγω εκεί μέσα και τα χέρια μου, πιο ψηλά αυτά, κοντά στο πρόσωπο, και να μένω εκεί ξαπλωμένη, άυπνη, μέσα σ' όλο αυτό το μπερδεμα; Η κοιλιά επίσης

με τα πνιχτά γουργουρητά της και η καρδιά που χτυπάει, ολοέ-
να χτυπάει – προς τι; Τι δουλειά έχουν όλα αυτά μ' εμένα;

Αρρωσταίνουμε προτού πεθάνουμε κι έτσι αποκοβόμαστε
από το κορμί μας. Το γάλα που μας έθρεψε γίνεται αραιό και
ξινό. Καθώς απομακρυνόμαστε από τον μαστό, αρχίζουμε
ακούραστα να αναζητάμε μια ξεχωριστή ζωή. Κι όμως, αυτή η
πρώτη ζωή, αυτή η ζωή πάνω στη γη, πάνω στο σώμα της γης
– θα υπάρξει ποτέ, θα μπορέσει να υπάρξει ποτέ, καλύτερη ζωή;
Παρά την κακοκεφιά, την απελπισία και την οργή μου, δεν
μπορώ να παραιτηθώ από την αγάπη μου γι' αυτήν.

J.M. COETZEE

Τα χρόνια του σιδήρου. Που τα ακολουθούν τα χρόνια του χαλκού. Πόσον καιρό, πόσον καιρό θα πρέπει να περιμένουμε για να ξανάρθουν με τη σειρά τους χρόνια τρυφερότερα, τα χρόνια του πηλού, τα χρόνια της γης. Μια σπαρτιάτισσα δέσποινα, με καρδιά από σίδηρο, που γεννάει γιους πολεμιστές για το έθνος. «Είμαστε περήφανοι γι' αυτούς». Εμείς. Ή ταν ή επί τας.

Μια γυναίκα στο τέλος της ζωής της. Μια λευκή Νοτιοαφρικανή αντιμέτωπη με τη σιδερένια οργή που έχει σφυρηλατήσει η βία του απαρτχάιντ, αντιμέτωπη με το τέλος μιας εποχής, αντιμέτωπη με τον θάνατο.

Το γράμμα που γράφει στην κόρη της είναι η σπαρακτική κραυγή απελπισίας μιας γυναίκας που «βλέπει» την αλήθεια λίγο πριν κλείσει τα μάτια της.

Ο συγγραφέας που συλλαμβάνει τη θεία σπίθα μέσα στον άνθρωπο εξερευνώντας την αδυναμία και την ήττα του.
Σουηδική Ακαδημία

[...] Ο Κουτσι σε μια από τις καλύτερες στιγμές του, μέσα από τη μαρτυρία μιας ψυχής που αγωνίζεται να παραμείνει ανθρώπινη, μας δίνει έναν ύμνο στις πανανθρώπινες αξίες της αλληλεγγύης και της φιλίας μέσα από τη λευκή νοτιοαφρικανή ηρωίδα του, που αφήνει παρακαταθήκη τις «αξίες του δικού της καιρού» σαν ύστατη χειρονομία αγάπης στον κόσμο που τη φιλοξένησε.

Αργυρώ Μαντόγλου, *Ελευθεροτυπία*

ISBN 978-960-566-376-6

9 789605 663766

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 6376